

Justitieombudsmannen
Anna-Karin Lundin

Anmälan mot Kriminalvårdsmyndigheten Karlstad, häktet Karlstad, om möjligheten för intagna att rösta vid allmänna val

Anmälan

AA har klagat på att han inte har givits möjlighet att rösta vid de allmänna valen 2002. Han har i huvudsak anfört att när röstning anordnades på häktet vägrade personalen honom att rösta, eftersom han inte kunde legitimera sig. Detta trots att han var känd av personalen. Han fick inte heller möjlighet att rösta genom bud, trots att det hade varit möjligt.

Utredning

Anmälan har remitterats till Kriminalvårdsmyndigheten Karlstad som, genom kriminalvårdschefen BB, har anfört i huvudsak följande (de bilagor som fogats till remissvaret har uteslutits här).

Det faktiska händelseförloppet är enligt den interna utredningen som genomförts på häktet i Karlstad följande:

Kommunens valnämnd skickade information om hur valet skulle genomföras och kriminalvårdsinspektören på häktet, CC, begärde skriftligen till valnämnden att intagna skulle beredas tillfälle att rösta på häktet den 8 september kl. 14.00 - 15.00.

Den 5 augusti 2002 skickade kommunstyrelsens kontor en tjänsteskrivelse till häktet som bekräftade att val skulle genomföras vid den begärda tidpunkten. Bifogat var en affisch att anslå på avdelningarna. Av affischen framgår att man skall ta med röstkort och legitimation och att man kan ringa valnämndens sekreterare om man har frågor. Direktnummer finns angivet. Tf. kriminalvårdsinspektör DD uppger att affischen anslogs minst 3 veckor före den 8 september på samtliga bostadsavdelningar på häktet.

AA uppger att han frågat personal och fått svar att han måste kunna visa legitimation. Då personalen inte informerats om annat än vad som framgick av affischen kunde de inte svara annat.

Den 8 september kom valförrättaren till häktet och några av häktets personal biträdde för att hämta intagna som ville rösta till valförrättaren. Valförrättaren informerade då att personalen kunde bekräfta intagnas identitet, varför legitimation inte fordrades. Vårdare EE gick till rastgården där en grupp intagna, bl.a. AA uppehöll sig. Han informerade gruppen att man kunde följa med för att rösta och att valförrättaren upplyst om att man kunde rösta utan legitimation. Någon i gruppen kommenterade

att man ju måste ha röstkort, men i övrigt agerade ingen i gruppen och ingen ville gå för att rösta.

Av ovanstående framgår att häktets personal agerat utifrån den information som givits dem från kommunstyrelsens kontor vad gäller genomförandet av valet. AA har haft tillgång till direkttelefonnummer till valnämndens sekreterare som kunnat rätta ut eventuella frågetecken. Slutligen kunde AA följt med vårdare EE till valförrättaren och där förvissat sig om vilka regler som gällde.

AA har yttrat sig över remissvaret.

Bedömning

Enligt 3 kap. 2 § regeringsformen har varje svensk medborgare som är eller någon gång har varit bosatt i Sverige samt har uppnått 18 års ålder rösträtt vid val till riksdagen. Bestämmelser om rösträtt vid val till kommunfullmäktige och landstingsfullmäktige finns i 4 kap. 2 och 3 §§ kommunallagen (1991:900).

12 kap. vallagen (1997:157) reglerar vad som skall iakttas vad gäller röstning vid särskilt röstmottagningsställe. I kapitlets 1 § anges att särskild röstmottagning kan anordnas vid bl.a. kriminalvårdsanstalter eller liknande vårdinrättningar eller vårdanstalter. Den centrala valmyndigheten får enligt 2 § bestämma att särskild röstmottagning skall anordnas även på annan plats än som sägs i 1 §. Av 14 kap. 2 § följer att intagna i häkte får lämna sin valsedel genom bud. I 3 § anges att den som yrkesmässigt eller på ett därmed likartat sätt ger väljaren vård eller på annat sätt brukar hjälpa väljaren i personliga angelägenheter får vara bud.

För att den som är häktad skall kunna utnyttja sin rätt att rösta krävs att kriminalvårdsmyndigheten har ordnat de praktiska förutsättningarna för detta. Det krävs också normalt att kriminalvårdsmyndigheten informerar de häktade om möjligheten att rösta och om hur röstningen går till för den som är intagen i häkte. En sådan skyldighet får anses följa av regeln i 4 § förvaltningslagen (1986:223) om myndigheters allmänna serviceskyldighet. Kriminalvårdsstyrelsen (KVS) har i en skrivelse den 27 augusti 2002 (KVS dnr 2002-008254) till samtliga kriminalvårdsmyndigheter angett bl.a. att det ankommer på den lokala kriminalvårdsmyndigheten att informera de intagna om möjligheten att rösta genom bud och att ordna de praktiska förutsättningarna för detta.

Av utredningen framgår att en affisch med information om särskild röstmottagning anslogs i häktet. Affischen hade tillhandahållits av Karlstads kommun men kriminalvårdsmyndigheten har genom att anslå den i häktet uppenbarligen avsett att fullgöra den ovan angivna informationsskyldigheten. Av affischen framgick att röstande skulle ta med sig röstkort och legitimation. Affischen avsåg endast den särskilda röstmottagningen och innehåller ingen information om möjligheten att rösta genom bud. Någon sådan information synes de intagna inte heller ha fått på något annat sätt. Vidare får den information som ges på affischen sägas vara otydlig genom uppmaningen på affischen till de röstande att ta med sig röstkort och legitimation. Vid röstning i häkte borde avsaknaden av en identitetshandling enkelt kunna avhjälpas genom att personalen – på sätt som valförrättaren uppgivit i det aktuella fallet – styrker väljarens rätta identitet (jfr Valmyndighetens rapport, 2003:1, Erfarenheter från valen den 15 september 2002 s. 15 f). Sammanfattnings-

vis anser jag att den information om möjligheten att rösta som de intagna fick inte var anpassad till de speciella förhållanden som gäller för kriminalvården. Informationen var både otydlig och otillräcklig. Kriminalvårdsmyndigheten kan därför inte undgå kritik.

Vad som framkommit i ärendet föranleder mig att skicka en kopia av anmälan och detta beslut till 2003 års vallagskommitté (Ju 2003:03) som har att bl.a. se över bestämmelserna i vallagen (dir. 2003:37).

Med detta avslutar jag ärendet.